

Genans eller frimodighet?

Svenskarnas förhållande till kyrka och religion är ett ämne som med jämna mellanrum återkommer i debatten. Vissa debattörer, Joel Halldorf för att nämna en, talar om Guds återkomst (se sid. xx). Elisabeth Sandlund i Dagen har länge hävdad att påkristning pågår. Hon tar sig själv som exempel, då hon vid sin dotters konfirmation gick fram till nattvarden och mötte Jesus där.

En större analys av svenskarnas religiositet har gjorts av David Thurffjell, religionssociolog vid Södertörns högskola, med boken *Det gudlösa folket, De postkristna svenskarna och religionen* (anmäld i SPT nr 26/2015). Thurffjell gör en intressant iakttagelse i kapitlet *Varför känns det lite pinsamt att vara kristen?*. Där diskuterar han den genans som kristna ofta känner, när frågor om tro och religion kommer upp i vanliga sammanhang.

Bland dem som Thurffjell intervjuat finns många som ogärna visar att de är kristna, talar om sin tro och om Jesus. Det känns genant, och är ett samtalsämne som man helst lämnar.

Thurffjell har observerat att känslan av pinsamhet särskilt drabbar äldre personer som har bakgrund i Svenska kyrkan. Romerska-katoliker eller pingstvännen – eller muslimer för den delen – blir inte generade i samma utsträckning som de som är svenskkyrkliga.

Thurffjell nöjer sig inte med att konstatera och beskriva fenomenet. Han vill också förklara och citerar då en kvinna vid namn Hilda (Thurffjell, s. 193):

»Det hade inte varit lika pinsamt att vara katolik eller jude. Då hade det varit den subgruppens avvikelse. Det är just det svenskkyrkliga och folkkyrkliga som är så mesigt, att det inte är tillräckligt annorlunda. Det är den präktiga varianten av mainstreamkulturen.»

Vad som formuleras är folkkyrklighetens dilemma, att å ena sidan stå för en kristen bekännelse, å andra sidan inte fjärma sig från folkflertalets värden och värderingar. Traditionen av att vara en kyrka för alla är stark. När folkmajoritetens värderingar förändras följer därför kyrkan efter.

Det sker genom att kyrkans tro och ordning definieras underifrån via medlemmarnas demokratiskt valda representanter. Det får till följd att besluten som fattas återspeglar värderingar som dominerar i samhället. Trons bekännelse förpassas däremot till marginalen.

Exemplen är många. Församlingar uppmanas att låta sig certifieras av sekulära organisationer som RFSL. En barnmorskas hänvisning till samvetet för att inte delta vid aborter avvisas. Att inte viga samkönade par uppfattas som homofobi.

Försöken att spegla de dominerande värderingarna präglar ofta uttalanden av biskopar och andra kyrkliga dignitärer. Här ett exempel från en utfrågning av kandidater inför biskopsvalet i Stockholm:

»Jag brinner för livet och den värld vi lever i. En gåva! Vacker och fantastisk men också smärtsam och grym ... Gud delar allt detta livet. Därför är min lidelse att utifrån liv och tro finna den teologi, de ord och den gestaltning som ger rymd för livet och håller om livet.»

Formuleringar som dessa hittar man överallt, i församlingsblad, i intervjuer, i tidningsartiklar. Vackra men oprecisa formuleringar

som är svåra att fylla med konkret innehåll men som öppnar för ett slags präktig andlighet. MTD-religiositet kallas den ibland: Moralistisk Terapeutisk Deism. Ord som synd och nåd, skapelse och frälsning, ånger och bekännelse letar man förgäves efter, sådana ord som aldrig mister sin aktualitet eftersom de definierar människans livskamp och relation till Gud.

Det är klart att kyrkan ska använda ett språk som är begripligt för så många som möjligt. Men kyrkan har gamla ord och begrepp som det ofta är bättre att behålla än att skapa nya ord och fylla dem med det gamla innehållet. Man kan fundera över om det blivit begripligare med ordet *räddning* i stället för det äldre *frälsning*. Eller att ordet *kalk* i den nya handboken bytts mot ordet *bägare*.

Om några år är Svenska kyrkan inte längre folkflertalets kyrka om man räknar antalet kyrkotillhöriga. Kristen bekännelse och folkmajoritet är inte längre kompatibla med varandra. I det allmänna medvetandet finns en känsla av att religion och religiositet är något farligt. Där finns en grogrund för värden man inte vill veta av. Det är länge sedan den svenska linjen var den kristna linjen.

Om kyrkan inte längre är en del av majoritetskulturen, om hon sakta fasas ut ur normaliteten, vad är hon då? Om allt färre samhällsorgan räknar med kyrka och religion som prioriterade aktörer, hur ska hon då motivera sin existens? Svenska kyrkan – och även andra kyrkor – står inför uppgiften att omdefiniera sin ställning i samhället. För kyrkor och samfund som redan ser sig själva som subkulturer är detta inget nytt. Man är van vid att göra sin omvärldsanalys utifrån vilken man sedan verkar och agerar.

Det är svårare för Svenska kyrkan, som är van vid att stå i centrum och som brukat ha tolkningsföreträdare. Men så är det inte längre. Ändå präglar minnet av det som varit hur man agerar. De beslutande organen återspeglar vad man längtar efter och skulle vilja se. Man fortsätter att tala om folkkyrkan som om alla var tillhöriga. I alla brevlådor delar man ut församlingsblad, som för att tilltala de flesta ofta är mer allmänreligiösa än kristna. Och så hoppas man på bättre tider.

Det finns naturligtvis en väg framåt. Den förutsätter insikten att Svenska kyrkan inte längre är folk(flertalets) kyrka utan en religiös grupp bland andra, en av flera kyrkor. Den omvärldsanalys man gör måste vara realistisk och spegla det som är Sverige av i dag.

Men framför allt måste kyrkan uppvärdera kontinuiteten med gångna generationers kristna. Hon måste ta vara på det arv hon lever av. Först och främst evangelierna och berättelserna om Jesus. Sedan apostlarnas undervisning, fornkyrkans teologiska avgöranden i fråga om treenigheten och kristologin, reformationstidens insikt om att rättfärdiggörelsen är Kristi gärning och att den tas emot i tro. Hon måste fortsätta att lyfta fram det arv som är kyrkans tradition, själva livslinjen genom historien ned till den första kyrkan och Jesu befallning till apostlarna att gå ut i världen och göra alla folk till lärjungar.

Den genans och pinsamhet som David Thurfjell beskrivit i sin studie försvinner inte på en gång. Men när det blir tydligare vad kyrkan är och vilket som är hennes egentliga ärende, skapar det större frimodighet bland dem som tror på Gud Fader allsmäktig, på Jesus Kristus, hans enfödde Son, och på den helige Ande och kyrkan.